

РОЛЬ РОДИНИ В ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКІВ І ЇХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто роль родини в формуванні емоційного інтелекту дітей дошкільного віку та їх соціалізації. Автор визначив функції сімейних відносин, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту у дітей. Висвітлено важливість формування емоційного інтелекту в дошкільному віці та сформульовано практичні поради батькам для підтримки цього процесу в родинному оточенні через активне слухання, емоційне моделювання, розвиток емпатії та емоційного словника.

Ключові слова: родина, емоційний інтелект, дошкільний вік, соціалізація, взаємовідносини.

The article discusses the role of the family in shaping the emotional intelligence of preschool children and their socialization. The author has identified the functions of family relationships aimed at developing the emotional intelligence of children. The article highlights the importance of cultivating emotional intelligence at an early age and provides practical advice for parents to support this process within the family environment through active listening, emotional modeling, fostering empathy, and building an emotional vocabulary.

Key words: family, emotional intelligence, preschool age, socialization, relationships.

Проблема формування емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку та їх соціалізації є актуальною і важливою для психології, педагогіки та сімейних відносин. Дошкільний вік визначає перші кроки дитини в освоєнні навколишнього світу та розвитку власної особистості. У цьому процесі родина відіграє ключову роль, створюючи умови для розвитку інтелектуальних та емоційних компетенцій дитини.

Дослідженню різних аспектів щодо ролі родини у соціалізації та формуванні емоційного інтелекту дітей присвячено низку праць науковців, педагогів та психологів, зокрема: Г. Брігман, М. Діркс, С. Кемпбелл, А.Леві, Л.Срауф, В. Фареста інші. Їх дослідження підкреслюють важливість емоційного інтелекту для подальшого життєвого успіху та адаптації особистості до суспільства.

Вагомий внесок у дослідження впливу родинних відносин на формування емоційного інтелекту дітей зробили вітчизняні дослідники, зокрема В.І. Березан, В.Г. Бутенко, Н.В.Гавриш, В.В. Коваленко, О.Л.Кононко, К.Л. Крутій, Л.М. Кулакова, Т.О. Піроженко, М.М. Шпак та інші. Їх дослідження вказують на тісний зв'язок між родиною та формуванням емоційного інтелекту дитини. Родина виступає як першоджерело навчання емоційному інтелекту, створюючи модель

взаємодії та спілкування, яку дитина сприймає та наслідує.

В даному дослідженні проаналізовано роль родини у формуванні емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Визначено вплив сімейних відносин та родинного середовища на розвиток емоційного інтелекту. Розглянуто стратегії та методи, які батьки можуть використовувати для підтримки розвитку емоційного інтелекту у своїх дітей.

Кожній дитині необхідно дати можливість цілковито реалізувати власний потенціал, для чого варто забезпечити: максимальний ступінь психічного та фізичного здоров'я, безпеку та захист від заподіяння шкоди, змогу отримати якісну освіту, позитивні емоційні переживання, відчуття, що її цінують та люблять, розвиток навичок догляду за собою й вирішення щоденних проблем, позитивне уявлення про себе саму, формування самоідентичності, розвиток вмінь міжособистісного спілкування і впевненості у різноманітних ситуаціях суспільної взаємодії [1].

Вплив на дитину батьків відбувається, не зважаючи на те, стихійний він чи усвідомлений. Батьківство можна окреслити як комплекс, який містить систему ціннісних орієнтацій, почуттів, позицій та відношень, стиля сімейного виховання й відповідальності, заснованих на правилах сімейного права.

Для дітей дошкільного віку родина є першим і найважливішим соціальним середовищем. Сімейні відносини, спілкування з батьками, братами та сестрами створюють основу для формування емоційного інтелекту. Родина є своєрідним наставником для будь-якого дошкільника та підтримуючим фундаментом, який визначатиме у майбутньому ставлення до себе та інших.

На сучасному етапі науковці все частіше стали переконуватися, що успішність кожної дитини здебільшого залежить від її емоційного інтелекту. Сім'я, де панують взаєморозуміння, підтримка та відкритість у вираженні емоцій, сприяє позитивному розвитку емоційного інтелекту. Відсутність конфліктів та насильства в родині створює сприятливе середовище для формування адекватних способів вираження та керування емоціями.

Чернявська А. характеризує емоційний інтелект як «динамічне інтегральне психологічне утворення, що спонукає до успішної міжособистісної взаємодії, адекватної самооцінки, позитивного мислення, а також лідерських здібностей, що ґрунтуються на усвідомленні значущості емоцій та вмінні керувати ними» [3, с. 137].

Кучеренко Ж. визначає емоційний інтелект як поєднання інтелекту та емоцій, за яких особистість здатна якомога точніше усвідомлювати, розуміти, оцінювати та регулювати свої й чужі почуття; рахуватися з поглядами оточення й будувати з ним взаємини на основі довіри та співпереживання [2, с. 55].

У цьому контексті родинні відносини виконують наступні функції:

1. Підтримка емоційного розвитку. Родина надає дитині можливість виражати свої емоції, навчає розпізнавати їх у собі та інших. Батьки, які

виявляють розуміння і ласку, допомагають дитині розвивати свій емоційний словник.

2. Моделювання емоційної поведінки. Діти навчаються емоційній реакції від батьків та інших членів сім'ї. Родина створює приклад ефективного керування емоціями.

3. Сприяння взаєморозумінню. У родині діти вчаться спілкуватися, висловлювати свої почуття та потреби. Це допомагає їм розвивати навички соціальної адаптації та встановлення стосунків з однолітками.

4. Формування емпатії. Родина навчає дітей співчувати та розуміти почуття інших. Батьки можуть активно сприяти розвитку емпатії, обговорюючи ситуації та почуття разом з дітьми.

5. Створення безпечного середовища. Родина створює умови, в яких дитина може відчувати себе безпечною та захищеною, що сприяє розвитку впевненості та емоційної стійкості [4, с. 199].

Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку вимагає комплексного та виваженого підходу з боку батьків.

По-перше, активне слухання. Систематичне та глибоке слухання дитини є основним кроком у розвитку її емоційного інтелекту. Батьки повинні бути готові відводити час для уважного слухання дитини, висловлюючи зацікавленість її почуттями та думками.

По-друге, емоційне моделювання. Батьки є першими вчителями для дітей у сфері керування емоціями. Їх здатність ефективно виражати та регулювати власні емоції відіграє ключову роль. Надавати приклад висловлювання своїх почуттів словами, а не через агресію чи ізоляцію, є важливою частиною цієї стратегії.

По-третє, емоційний словник. Вчені вважають, що діти повинні навчитися розпізнавати та називати свої емоції. Батьки можуть допомогти у створенні «емоційного словника», в якому дитина може визначити свої почуття та їх прояви. Це допомагає розширити емоційний словник та зрозуміти, що емоції є нормальною частиною життя.

По-четверте, розвиток емпатії. Батьки можуть активно сприяти розвитку емпатії у своїх дітей, навчаючи їх співчувати та розуміти почуття інших людей. Це може бути досягнуто через обговорення ситуацій, читання книг та перегляд фільмів, які стимулюють сприйняття світу через призму інших осіб [1].

Загалом застосування цих стратегій сприяє не лише розвитку емоційного інтелекту дитини, але й формує її здатність до побудови здорових міжособистісних відносин та успішної соціалізації.

Отже, сім'я для дитини – це перший і основний компонент середовища, у якому відбувається безпосередньо її соціальний, фізичний, емоційний, психічний та інтелектуальний розвиток. Родина має вирішальний вплив на формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку та їх соціалізацію. Емоційний інтелект надає дітям інструменти для успішного взаємодії з навколишнім світом, розвиває їхні соціальні навички. Батьки та родина загалом є важливими партнерами у

цьому процесі, створюючи умови для емоційного розвитку та соціальної адаптації дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голота А.С. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників: практичні рекомендації. Психолог дошкілля. К., 2019. С. 18-23. URL: <https://ispp.org.ua/2021/02/22/rozvitok-emocijnogo-intelektu-doshkilnikiv-praktichni-rekomendaci%D1%97-golota-a-s/>

2. Кучеренко Ж. Емоційний інтелект дошкільників: шляхи розвитку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. № 7. С. 54-59.

3. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. Молодь і ринок. 2012. №12(95). С. 136-139.

4. Шпак М.М. Становлення емоційного інтелекту в дошкільному віці як передумова його розвитку в молодшого школяра. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія. 2016. Вип. 4. С. 196-205.

Науковий керівник кандидатка педагогічних наук, доцентка Анісімова О.Е.